

ดอกกาแฟโรบัสตา

ประเทศไทยได้มีการนำกาแฟโรบัสตาเข้ามาปลูกตั้งแต่ พ.ศ.2447 ซึ่งนับเป็นเวลายาวนานกว่า 118 ปีมาแล้ว โดยเริ่มแรกนิยมปลูกแพร่หลายกันในภาคใต้ ปัจจุบันได้มีการกระจายไปปลูกในทั่วทุกภาค ในการปลูกกาแฟเกษตรกรที่ปลูกควรรู้จักลักษณะนิสัยและศึกษาพัฒนาการของพืชเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพที่ดี ระยะเวลาการออกดอกและการพัฒนาของดอกกาแฟโรบัสตา เป็นช่วงระยะที่สำคัญในการผลิตกาแฟ โดยปกติการบานของดอกกาแฟมีหลายชุด ต้องทำการเก็บเกี่ยวหลายครั้ง นอกจากจะสร้างตาดอกหลายชุดแล้วตาดอกนั้นยังมีการพักตัวหลายครั้งก่อนที่จะบาน และการออกจากการพักตัวช่วงสุดท้ายจะเกิดขึ้นเมื่อได้รับการกระตุ้นจากฝนและการลดอุณหภูมิลงอย่างรวดเร็ว (Wrigley, 1988)

ลักษณะของดอกกาแฟ

กาแฟโรบัสตา หรือ คานิฟอรา (*Coffea canephora*. Pierre ex Froehner) เป็นพืชในวงศ์ Rubiaceae ดอกของกาแฟโรบัสตา เกิดจากตาที่ 1- 6 ของใบแต่ละซอกใบของกิ่งนอน โดยมากมักเกิดจากตาที่ 1-4 ก้านดอกสั้น จำนวนดอกต่อช่อประมาณ 4-6 ดอก และ 1 ช่อ จะมีช่อดอกประมาณ 15-20 ช่อ กลีบดอกจะมีสีขาวหรือครีม มีกลิ่นหอมคล้ายมะลิป่า เป็นดอกสมบูรณ์เพศ มีกลีบดอก 5 กลีบ และกลีบเลี้ยง 5 กลีบ มีเกสร 5 อัน รังไข่มี 2 ห้อง แต่ละห้องมีไข่ 1 ใบ ปกติตาดอกกาแฟจะยังคงพักตัวอยู่เนื่องจากเป็นช่วงฤดูแล้ง แต่เมื่อได้รับน้ำฝนตอนต้นฤดู ดอกจะเริ่มพัฒนา ก้านดอกยืดยาว กลีบดอกขยาย และบานพร้อมกัน ดอกกาแฟใช้เวลาในการบานต่อเนื่องกัน 8-12 วัน และดอกบานอยู่ได้ประมาณ 2 วัน จึงเหี่ยว กลีบดอกและส่วนอื่นๆ จะร่วง คงเหลือไว้แต่รังไข่กลายเป็นผล ใน 1 ผล มี 2 เมล็ด ในสภาวะที่อุณหภูมิสูงมากมักทำให้ดอกกาแฟผิดปกติ โดยพบว่าเกสรตัวผู้ไม่สมบูรณ์ ทำให้ไม่สามารถติดผลได้ ลักษณะของดอกกาแฟดังกล่าวเรียกว่า ดอกดาว (Star flower) (สถาบันวิจัยพืชสวน, 2553)

ปัจจัยที่มีผลต่อการบานของดอกกาแพ

จากผลการวิจัยของ สุรรัตน์และคณะ (2551) พบว่า ความชื้นในดินมิได้เป็นปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับการออกจากการพักตัวและการบานของดอก และรากไมใช่อวัยวะแรกที่รับสัญญาณปัจจัยกำหนดให้ดอกออกจากการพักตัว และเชื่อว่าน้ำฝนและความชื้นสูงในอากาศขณะที่ฝนตก เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ดอกออกจากการพักตัว และใบเป็นอวัยวะที่รับรู้ถึงความชื้นนั้น ซึ่งมีผลให้ดอกออกจากการพักตัว เมื่อฝนตกหรือความชื้นในอากาศสูงแม้ไม่มีกรให้น้ำทางดินเลย ดอกกาแพก็สามารถออกจากการพักตัวได้ และดอกจะบานภายใน 7±2 วัน และเปิดรับละอองเกสรตัวผู้จากต้นอื่น จากข้อมูลนี้สามารถนำไปปรับใช้ในการบังคับให้กาแพมีการออกดอกพร้อมกัน เพื่อจะได้เก็บเกี่ยวผลเพียง 1-2 ครั้งต่อฤดูกาลผลิต ทำให้สะดวกในการจัดการแปลงและจัดการผลผลิตให้มีคุณภาพดี

พัฒนาการของดอกกาแพโรบัสตา

พัฒนาการของดอก สามารถแบ่งออกเป็น 6 ระยะ ได้แก่

ระยะพัฒนาการ	ลักษณะการพัฒนาการของดอก	ใช้เวลาในการเปลี่ยนระยะพัฒนาการ
ระยะที่ 1	<ul style="list-style-type: none"> เป็นระยะที่ดอกเพิ่งเริ่มปรากฏให้เห็นด้วยตาเปล่า ดอกมีขนาดเล็ก มีลักษณะแบนราบไปตามความโค้งของกิ่งตรงที่มันเกิด 	<ul style="list-style-type: none"> ระยะที่ 1 ไประยะที่ 2 ใช้เวลา 4-7 วัน (ช่วงเวลา 3-28 วัน)
ระยะที่ 2	<ul style="list-style-type: none"> เป็นระยะที่ดอกเริ่มขยายขนาด มีขนาดใหญ่ขึ้นทุกมิติ กลมขึ้น ทำให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ระยะที่ 2 ไประยะที่ 3 ใช้เวลา 4-10 วัน (ช่วงเวลา 4-21 วัน)
ระยะที่ 3	<ul style="list-style-type: none"> ดอกเริ่มมีรูปร่างเป็นกลุ่มดอกย่อย (glomerule) อย่างชัดเจน ในกลุ่มหนึ่ง ๆ มีดอกย่อยประกอบอยู่ประมาณ 3 – 6 ดอก 	<ul style="list-style-type: none"> ระยะที่ 3 ไประยะที่ 4 ใช้เวลา 4-5 วัน (ช่วงเวลา 4-19 วัน)
ระยะที่ 4	<ul style="list-style-type: none"> ดอกย่อยแต่ละดอกเริ่มขยายตัว แยกดอกให้ใหญ่ขึ้น เห็นได้ชัดเจนขึ้น เมื่อพัฒนาการของดอกถึงระยะนี้ ดอกจะเริ่มพักตัวช่วงสุดท้าย จนกว่าจะได้รับฝน ดอกจึงเริ่มเข้าสู่ระยะที่ 5 การพักตัวในดอกระยะที่ 4 ถือเป็นพักตัวในช่วงสุดท้าย ก่อนที่ดอกจะบาน ซึ่งเป็นช่วงที่สำคัญต่อการผลิตกาแพ 	<ul style="list-style-type: none"> ระยะที่ 4 ไประยะที่ 5 ใช้เวลา 4-5 วัน (ช่วงเวลา 4-19 วัน)
ระยะที่ 5	<ul style="list-style-type: none"> หลังจากที่ฝนตกประมาณ 7±2 วัน ดอกเข้าสู่ระยะที่ 5 เป็นระยะที่ดอกขยายขนาดมาก และเปลี่ยนเป็นสีขาว กลีบดอกเบียดกันแน่น รูปร่างคล้ายลำเทียนอยู่ระยะหนึ่งแล้วกลีบดอกบานเต็มที่นาน 1-3 วัน 	<ul style="list-style-type: none"> ระยะที่ 1 ถึงระยะเริ่มเข้าสู่การพักตัว ใช้เวลา 14-25 วัน (ช่วงเวลา 10-49 วัน)
ระยะที่ 6	<ul style="list-style-type: none"> เป็นลักษณะที่ดอกได้รับการผสมไปแล้ว และกลีบดอกสีขาวร่วงไป ทั้งไว้แต่ผล (รังไข่) ที่ภายในมีเมล็ด (ไข่ที่ได้รับการผสมแล้ว) 	

ที่มา : สุรรัตน์และคณะ. 2551

ภาพแสดงพัฒนาการของดอกกาแพโรโบستاในระยะต่างๆ

ระยะที่ 1

ระยะที่ 2

ระยะที่ 3

ระยะที่ 4

ระยะที่ 5

ระยะที่ 6

อ้างอิง

สถาบันวิจัยพืชสวน. 2553. การจัดการความรู้ เทคโนโลยีการผลิตกาแฟอบวงจร. กรมวิชาการเกษตร.

หจก.รักษัพิมพ์. กรุงเทพฯ. 86 หน้า.

สุรรัตน์ ปัญญาโตนะ เสาวนีย์ มีมูทา. 2551. การศึกษาพัฒนาของดอกกาแฟโรบัสต้าและการบังคับให้ดอกบาน

พร้อมกัน ใน วารสารเกษตร 24 (3) น. 225-231.

Wrigley. G. 1988. Coffee. John Wiley & Sons. New York. 639 pp.

เรียบเรียงโดย : สุภาพร ชุมพงษ์ นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร